

Azınlıkça Dergisi

Sayı: 65- Temmuz 2011

Agos - Temmuz 2011

Herkül Millas

Yakından izlediğim Türkiye ve Yunanistan'da anadilde eğitim konusunda benzer tezler dile getiriliyor. En başta ülkenin resmi dilinin temel olduğu, bu dili bütün vatandaşların öğrenmesinin gerektiği, bundan en başta vatandaşların yararlanacağı söyleniyor. Bu görüşe itiraz pek yok; bu görüş üzerinde bir konsensüs sağlanmış: Bütün okulların bütün aşamalarında resmi dil öğretilecek, eğitim bu dilde olacak.

Ama resmi dil başka, halkın bazı kesimlerinin kullandığı ve "anadil" dediğimiz dil başkadır. Bu konuda farklı görüşler var. Kimileri "anayasa" gereği sınırlamalardan söz ediyor. Bu itirazı burada ele almayacağım çünkü ilkelerde ve yapılması gerekenlerde anlaşma sağlanırsa yasal sakıncaları aşmak çok kolaydır; anayasa ve yasa değişir ve kararlar uygulanır. Yasalar ve anayasalar engel oluşturamaz; Konsensüs sağlandıktan sonra her zaman değiştirebilirler. Yasa ve anayasaya dayalı tezler ve sınırlamalar özle ilgili değildir, bahanedir.

Anadil konusu pedagojik bir ihtiyaç olarak değil de dar bir siyasi çerçeve içinde ele alındığında da bir konsensüse ve sonuca varmak çok zordur. Siyasi kuşkular hatta siyasi önyargılarla ele alınan anadil eğitimi tartışması çıkmazdır. "Siyasi" derken anadilde eğitimi istemeyen yasakçı olan taraf kadar, anadili siyasi nedenlerle isteyen tarafı da kastediyorum. Siyaset kötü bir şey değildir ve siyasi nedenlerle anadil eğitimini istemek de kötü bir şey değildir. Kötü olan ve hele hiç yapıcı ve sonuç getirici olmayan tutum, bir insan hakkı olan anadilde eğitim hakkının neden savulduğunu açıkça söylememektir. Siyaset, hatta etnik ağırlıklı siyaset yaparken anadil eğitiminin "insan hakkı" olduğunu savunmak samimi ve yapıcı bir tutum değildir. Çünkü bu durumda insan hakkı bir araca dönüşüyor. Karşı etnik kaygılar taşıyanlar da bu kez, insan haklarını araçlaştırarak kendilerinde anadil eğitimine karşı çıkma hakkını görüyorlar. Artık tartışmanın söyleminde "insan hakkı" sözleri bol olsa da, aslında yapılan demagojidir.

Demagoji olduğu da söylemin içerdiği çelişkilerden hemen belli oluyor. Diyelim başka bir ülkede yaşayan kendi soydaşlarının anadilinin öğretilmesi için baskı yapan bir hükümet kendi ülkesinde aynı hakları farklı anadili olan vatandaşlarına uygulamıyor olabilir. Veya “anadilimizde eğitim isteriz” diye feryat eden bir azınlığın liderleri, bu azınlığın içinde olup farklı bir dil kullananlara anadil hakkı tanımak istemeyebilir. Açıktır ki bu durumlar “insan haklarıyla” ilgili değildir. Tartışma siyasidir; ve çözümü ise güç dengelerine bağlıdır. Üzücü olan, böyle bir durumda hak arayanların farklı kesimlerden gereken desteği de bulamayacaklarıdır. İnsan haklarına duyarlılık günümüzde yükselirken etnik içerikli isteklere kuşku ile yaklaşılmaktadır. Anadilde eğitimi savunanlar, bu istekleri siyasete alet ettikleri oranda üçüncü tarafların desteğini de kaybedeceklerdir.

Dar anlamda siyaseti, etnik kavgayı ve dar kişisel çıkarları bir yana bırakırsak anadil eğitiminin savunulmaması zordur. Bu hak insana saygının ilk şartıdır. Hele anaokuluna ve ilkokula giden bir çocuğun hiç bilmediği bir dilde eğitim görmesi bir tür işkence sayılabilir. Ayrımcılık olduğu da açıktır. Anadili eğitimi saygı ile ele alınmalıdır.

Ama anadil sorunu iki eksenle ele alınabilir. Birincisini, yani insan hakkı olan yanını, yukarıda ele aldık. İkincisi, resmi dilin öğretilmesi ile ilgilidir. Olaya Türkiye bağlamında ele alırsak anayasal sınırlamaları doğru okumak gerekir. Anayasa (42inci madde) Türkçeden başka hiçbir dilin anadil olarak okutulamayacağını yazar. Ama Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesine yasak getirmemektedir. Ve Türkiye’de resmi dil olan Türkçe, (Yunanistan’da Yunanca, Bulgaristan’da Bulgarca, vb.) yabancı dil olarak öğretilmelidir. Eğitimciler anadili olmayan bir dilin, anadili öğretir gibi ve aynı kitaplar ve metotlarla öğretilmeyeceğini çok iyi bilirler. Bu yönde hiçbir kuşku bulunmamaktadır.

Resmi dili anadil olarak öğretmek başkadır, resmi dili yabancı dil gibi ele alınarak öğretilmesi başkadır. Yani anadil konusu

a) çocukların kendi dillerini öğrenmeleri, ve

b) resmi bir dili yabancı bir dil olarak öğrenmeleri olarak iki yanı vardır.

Yunanistan'da son yıllarda anadilleri Türkçe olan Batı Trakya azınlık çocuklarına Yunancayı yabancı dilmiş gibi özel hazırlanmış metotlar ve kitaplarla öğretmek üzere bir pilot çalışmadan bir önceki yazımda anlatmıştım. Bu tür bir yaklaşım hem resmi dilin öğretilmesini kolaylaştırmakta, hem çocukların eğitiminde, bütün öteki derslerine de yansıyan gerçek bir iyileşme sağlamakta, ama aynı zamanda psikolojik bir olumlu mesaj da vermektedir. Öğretilen resmi dili o grubun kendi dili olmadığı kabul edilmektedir. Böyle bir yaklaşım, dolaylı da olsa, farklı bir dilin tanınması anlamını taşımaktadır.

Anadil konusu önümüzdeki yıllarda bolca tartışılacaktır. Çünkü konu bütün Avrupa ülkelerini insan hakları bağlamında ilgilendirmektedir. İnsan hakları her gündeme geldiğinde anadil de tartışılacaktır. Mesele konuyu bütün yanlarıyla ve gereksiz yere heyecanlanmadan konunun tartışılır boyutlarıyla ele alabilmektir. Bu alanda içe dönük çözümler yerine farklı ülkelerde uygulanmış ve başarılı olmuş örneklerden yararlanmak gerekir.